

GROOTEGAST – WITTE KERKJE

De uitgang -gast in de plaatsnamen Lutjegast en Grootegast verwijst naar de hoger gelegen zandruggen. Deze strekken zich van west naar oost uit over het Westerkwartier. Aan de Bovenweg in Grootegast staat een kerk die in de wijde omtrek als het 'witte kerkje' bekend staat. De kern hiervan dateert uit de 17^e eeuw, maar in de 19^e eeuw werd de kerk ingrijpend verbouwd en wit gepleisterd. Rondom vedelen pilasters de muren in vakken, waarvan er tien zijn voorzien van grote rondboogvensters. De voorgevel wijkt af van dit patroon; doorbroken door drie roosvensters en bekroond door een dakruiter. De drie segmenten waaruit deze bestaat eindigen in een achthoekige spits met een steigerend paard als windwijzer. In de dakruiter hangt een luidklok uit 1983 met de tekst: 'Bij klokgelui houdt de mens de adem in / Gevaar, droefheid, vreugde of 'n geluid van nodiging'. Deze luidklok vervangt de oude gescheurde klok uit 1611, die nu naast de preekstoel staat. In 2018 is de kerk overgedragen aan de Stichting Oude Groninger Kerken.

Interieur

Ook van binnen is de kerk wit. Dit wordt slechts onderbroken door het warme grijsgroen van de banken, de kansel en de kroonlijst. De vloertegels van het koor, gelegd in schaakbordpatroon, zorgen voor een antiek ogend kleuraccent. Tijdens de restauratie in 2004-05 werden de kerkbanken vernieuwd en werd voor de eindwand een kistvormige preekstoel uit het Friese Appelscha geplaatst. Het orgeltje is een door Flentrop in 1976 gebouwd pijporgel, bestemd als huisorgel voor dhr. J. Feenstra. In 1988 verhuisde het, dankzij een schenking van de familie Innema, naar het witte kerkje. Na een kort verblijf op de orgelgalerij aldaar verkaste het naar een plekje tegen de zuidmuur van het koor. Daarna verhuisde het naar de 'Schaapskooi', een bijgebouw van de Goede Herderkerk, om in 2018 weer thuis te komen in het witte kerkje.

Grafzerken

De oudste grafzerk draagt als opschrift: 'A° 1614, den 8 July, is in den Here gerustet de Erb. Gadie Thenge, Gretman vant westerdel Langewoldt unde de Rygewaerdts wiens Siele Godt genedich sy'. Deze Thenge werd in 1590 door de Spanjaarden gevangengenomen op verdenking van sympathie voor de Opstand. Na trouw te hebben gezworen aan koning Filips de Tweede werd hij weer vrijgelaten, maar in 1594 zou hij definitief overgaan naar de Staatse zijde.

Een tragische geschiedenis

De avondmaalsbeker werd in de achttiende eeuw geschonken door ds. Geert Gersonius. Het opschrift luidt: 'Dese beker is vereert van d. heer past. Gersonius wed. an de gemeente van Grottegast, synde erfgenaam van d'heer past. Smook, pred. geweest 58 jaren tot Grottegast, a° 1764'. Door zijn lange ambtstermijn genoot Gersonius' voorganger, Jan Berends Smook landelijk een zekere reputatie. In een feestdicht voor Augustinus Geukama, predikant te Zaltbommel, geschreven bij diens vijftigjarig jubileum in 1761, wordt de predikant van Grootegast eervol vermeld: 'Eén leeft er slegts, in de Ommelanden / 'k meen Smook, die, U, twee jaaren voor / Het heilig vuur in 't Tempel-koor / Als nog, op Godts altaar, doet branden'. In de nacht van 8 op 9 maart 1756 werd ds. Smook thuis in de pastorie gewelddadig overvallen. Hij was toen 77 jaar oud. Vier inbrekers bonden hem vast in zijn bed en roofden muntgeld en zilveren voorwerpen. Toen de dominee zich uren later wist los te wurmen, ontdekte hij dat de hulp voor zijn huishoudster Jantje Harms te laat kwam; zij was door de inbrekers in haar bedstee in de keuken gewurgd. De schokkende gebeurtenissen werden door Smook zelf uitvoerig in de kerkenraadshandelingen vastgelegd. De zondag erna preekte hij alweer voor zijn gemeente, die hij nog acht jaar zou dienen. Hij overleed in 1764 op 85-jarige leeftijd.